

of scientific and methodological literature and information sources were used in the research process; analysis of shooting protocols of the Biathlon World Championships 2021 among adults, juniors and youth groups; descriptive statistical analysis; logical processing of statistical data; mathematical statistical analysis.

Extended competition protocols were analyzed in the official online access. These protocols provide information on the quality of the biathlete's shooting, shooting time, place taken and place according to the time of shooting. Thus, first of all, all the data on the shooting parameters of the 2021 Biathlon World Championships for youth, junior and adult groups were collected.

Summarizing the results of the quality of shooting at the 2021 World Championships for youth, junior and adult groups of women, it can be stated that the group of adult biathletes demonstrates better shooting quality than the youth and junior groups in individual race ($p < 0.01$), and in sprint all three groups shoot in the range of 71.9-75.0%.

Analyzing the effectiveness of shooting in men's groups, it was found that the average group of adults in the sprint and individual race is the highest ($p < 0.001$), and the quality of shooting in juniors is higher than in boys ($p < 0.001$). There is also a significant difference between the quality of shooting of young men and juniors ($p < 0.001$). The results of the women's group's rate of fire showed that the duration of the adult group's shooting in both the sprint and the individual race was shorter than that of girls and juniors ($p < 0.001$). It was also found that the junior group shoots faster than the youth ($p < 0.001$). Summarizing the results of shooting among groups of men of different ages, it was found that in the adult group shooting takes less time than in the youth and junior groups of biathletes ($p < 0.001$) in both disciplines. Prospects for further research are related to the development of reference shooting scales for biathletes of different ages at the World Championships.

Key words: *biathletes, rate of fire, shooting efficiency, analysis of indicators, Biathlon World Championships.*

УДК 378.365

Павло Смоляк

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID 0000-0003-0016-5561

DOI 10.24139/2312-5993/2021.06/218-227

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті актуалізовано проблему формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти та наголошено на цінності методу моделювання в її вирішенні. Представлено та обґрунтовано модель формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти, яка охоплює наступні компоненти освітнього процесу: цільовий (мета, завдання), методологічний (підходи); змістовий (структурні елементи соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти, відповідні їм цінності), діагностичний (методика діагностики соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти); операційний (методи, форми, засоби, прийоми); етапи розгортання методики (послідовність застосування інструментарію); результат (сформованість соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти); контроль-корекційний. Наголошено на тому, що розроблена модель дає можливість вносити відповідні зміни у зміст чи методику формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти.

Ключові слова: навички, соціальні навички, модель, метод моделювання, студенти аграрних закладів вищої освіти, формування соціальних навичок, компоненти освітнього процесу.

Постановка проблеми. Під впливом, з одного боку, розгортання четвертої промислової революції, стрімкого процесу розвитку інформаційного суспільства, а з іншого, - змін клімату, повеней, засух, пандемій та економічних криз, впливає, що для АПК потрібні не тільки висококваліфіковані фахівці з вирішення означених проблем, а особистості, здатні бути лідерами і вести за собою, відповідально підходити до виконання своєї роботи, постійно розвиватися, обирати цінності збереження довкілля, декарбонізації господарювання та екологічнобезпечного виробництва.

Аналіз актуальних досліджень. Окремі аспекти формування соціальних навичок особистості розглядаються у працях педагогів-класиків, а саме: Я.А. Коменського, А. Дістерверга, Й.Г. Песталоцці, А. Макаренка, В. Сухомлинського та інших. Питання моделювання процесу формування соціальної компетентності майбутніх фахівців різних галузей проаналізовано у дослідженнях О. Субіної, Р. Скірко, І. Зарубінської, О. Грибанової, І. Шпичко та інших. Однак проблема формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти залишається поза увагою науковців.

Мета статті: обґрунтувати модель формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури; аналіз, синтез, систематизація та узагальнення; моделювання, з метою розробки методики формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. З метою системного представлення методики формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти застосуємо метод моделювання. Це дозволить схематично, графічно зобразити процеси і явища педагогічної реальності, котрі підлягають вивченню. У науковій літературі акцентується, що метод моделювання є опосередкованим методом дослідження у педагогіці, коли безпосереднє вивчення ускладнене чи недоцільне (Лузан, 2012), саме у таких випадках застосовується модель, як засіб вивчення. По суті, модель є двійником досліджуваного феномену.

Формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти детерміноване соціальною потребою глобального і національного рівня, а методика, як комплекс інструментів вирішення певної педагогічної проблеми, що включає методологічні підходи, зміст, форми, методи,

прийоми, засоби – є цілісною системою і охоплює усі компоненти освітнього процесу (див Рис.1), а саме: цільовий (мета, завдання), методологічний (підходи);

змістовий (структурні елементи соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти, відповідні їм цінності), діагностичний (методика діагностики соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти); операційний (методи, форми, засоби, прийоми формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти); етапи розгортання методики (послідовність застосування інструментарію); результат (сформованість соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти); контрольно-корекційний (діагностика та зіставлення результату із метою, можливість внесення змін у будь-який із компонентів моделі).

На глобальному і національному рівні існує нагальна *соціальна потреба* у підготовці кадрів для агропромислового комплексу України із сформованими соціальними навичками, які є навичками надпрофесійними і потрібні людині не залежно від посади чи предмету роботи. Ці навички, як зазначалось вище, називаються ще «наскрізними», бо стосуються усіх професій. Це особливо актуально для агропромислового комплексу України – бюджетоформуючої галузі національної економіки.

Соціальна потреба визначає *мету підготовки фахівців в аграрних закладах вищої освіти*: підготовка студентів із сформованими професійними здатностями, компетентностями у поєднанні із соціальними навичками (комунікативні, лідерські, керування емоціями, особистісний розвиток, валео-екологічні навички).

Мету деталізують *завдання методики формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти*, а саме: 1) передача студентам аграрних закладів вищої освіти наукової інформації про кластер соціальних навичок; 2) актуалізація у студентів аграрних закладів вищої освіти потреб оволодіння соціальними навичками успіху; 3) формування у студентів аграрних закладів вищої освіти ціннісного ставлення до комунікації, лідерства, керування емоціями, особистісного розвитку, екологобезпечних технологій та декарбонізації агровиробництва; 4) створення умов для багаторазового повторення відповідних дій з формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти; 5) забезпечення педагогічного супроводу самовдосконалення соціальних навичок студентів.

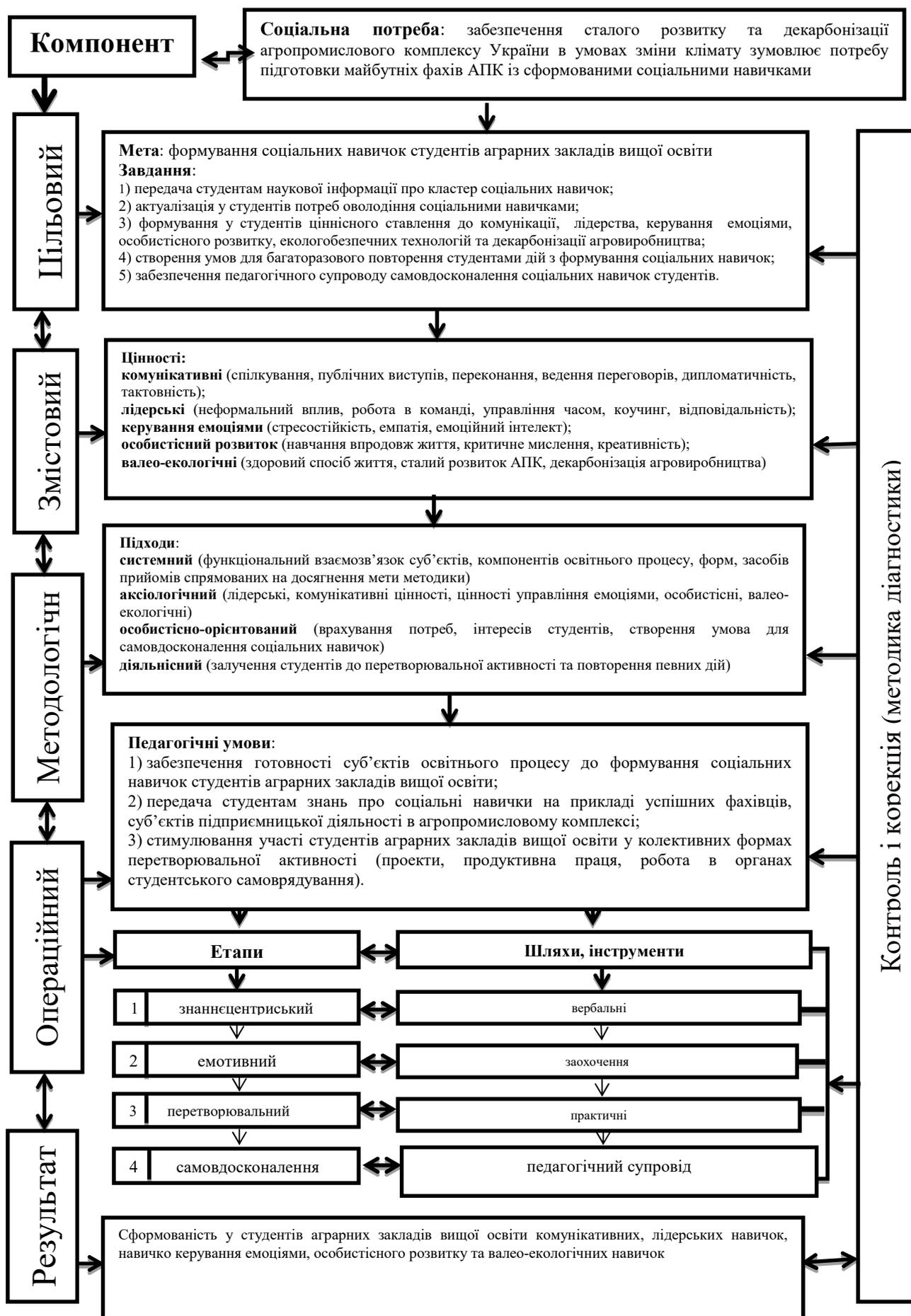

Рис. 1. Модель формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти

Зусилля суб'єктів освітнього процесу аграрних закладів вищої освіти спрямовувалися на реалізацію *змісту*, в основі якого такі *цінності*: комунікативні (спілкування, публічних виступів, переконання, ведення переговорів, дипломатичність, тактовність); лідерські (неформальний вплив, робота в команді, управління часом, коучинг, відповідальність); керування емоціями (стресостійкість, емпатія, емоційний інтелект); особистісний розвиток (навчання впродовж життя, критичне мислення, креативність); валео-екологічні (здоровий спосіб життя, сталий розвиток АПК, декарбонізація агровиробництва).

Методика формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти реалізується із застосуванням таких методологічних підходів: системний (функціональний взаємозв'язок суб'єктів, компонентів освітнього процесу, форм, засобів прийомів спрямованих на досягнення мети методики); аксіологічний (лідерські, комунікативні цінності, цінності управління емоціями, особистісні, валео-екологічні); особистісно-орієнтований (врахування потреб, інтересів студентів, створення умов для самовдосконалення соціальних навичок); діяльнісний (залучення студентів до перетворювальної активності та повторення певних дій).

Системний підхід у формуванні соціальних навичок студентів передбачає певний порядок розташування у методиці складових елементів між якими існують зв'язки і залежності (Петришин, 2016). У нашій моделі (методиці) формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти у цілісній єдності представлені усі компоненти освітнього процесу (цільовий, змістовий, методологічний, операційний, результативний, контрольо-корекційний), визначені алгоритми застосування на відповідному етапі розгортання процесу реалізації методики, тобто шляхи й інструменти, що корелюють із забезпеченням формування відповідних структурних компонентів соціальних навичок (когнітивний, емотивний, конативний). На кожному із етапів реалізації методики визначена роль суб'єктів освітнього процесу.

Аксіологічний підхід передбачає формування соціальних навичок на основі інтеріоризації відповідних цінностей, а саме: лідерських, комунікативних, управління емоціями, особистісного розвитку, валео-екологічних. У контексті означеного підходу цінності трактуються як значущі для індивіда предмети і явища, життєві смисли, вибіркоче сприйняття дійсності (Антоненко Т.Л., Безугла М.В., 2017). Студент аграрного закладу вищої освіти добровільно обирає цінності, що лежать в основі соціальних навичок, засвоює їх, переводить у внутрішній план, а від

так, дані цінності стають якостями душі вихованця і виявляються у побудові соціальних взаємин, поведінці і діяльності.

Особистісно-орієнтований підхід формування соціальних навичок студентів (Б. Бондаревська, 1997) передбачає врахування у процесі педагогічного впливу на свідомість і поведінку особистості її нахилів та обдарувань, поглядів та переконань, інтересів і спрямованості, індивідуально-психологічних особливостей, специфіки майбутньої професійної діяльності. Студент аграрного закладу вищої освіти сприймається як суб'єкт, здатний перетворювати оточуючу дійсність, мислити, аналізувати, інтеріоризувати відповідні знання, цінності і норми, що лежать в основі соціальної навички, вправлятися, діючи з позиції лідера, комунікуючи з соціальним оточенням, розпоряджаючись наявними ресурсами і часом. При цьому роль суб'єктів освітнього процесу у справі формування соціальних навичок студентів зводиться до створення умов для самореалізації потенціалу особистості та забезпечення їй належного супроводу у формуванні тих, чи інших психологічних утворень. У цілому, особистісно-орієнтований підхід вимагає від учасників освітнього процесу сприймати одне одного як цінність і ціль, а не як об'єкт чи засіб.

Розробкою діяльнісного підходу у психолого-педагогічній науці займалися О.Леонтев (Леонтев), С.Рубінштейн (Рубинштейн), А.Петровський (Петровский), І Бех (Бех). Вище перелічені дослідники вважають, що формування особистості відбувається у різних видах діяльності. Діяльнісний підхід у формуванні соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти передбачає їх залучення до різних видів перетворювальної активності. Даний підхід реалізується у процесі самовиховання, самовдосконалення студентами аграрних закладів вищої освіти соціальних навичок, коли індивід порівнює себе із «Я-ідеальним» – еталонним носієм соціальних навичок. Така трансформація можлива, коли вихованець стає активною стороною освітнього процесу, вносячи зміни у фізичну дійсність, покращує свої особистісні властивості (Ніколаєнко С. М., Сопівник Р.В., 2016). Даний підхід передбачає на третьому і четвертому етапі розгортання операційного компоненту методики реалізацію педагогічної умови «стимулювання участі студентів аграрних закладів вищої освіти у колективних формах перетворювальної активності (проекти, продуктивна праця, робота в органах студентського самоврядування)».

Операційний компонент нашої методики передбачав алгоритмічну реалізацію комплексу заходів, форм, методів і засобів формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти та

забезпечення на кожному із етапів відповідних, виділених і описаних нами вище педагогічних умов. У процесі втілення знаньцентриського етапу впровадження алгоритму нашої методики нами забезпечувалась перша педагогічна умова, відбувалась підготовка суб'єктів освітнього процесу до формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти. Проводилися науково-методичні семінари «Школа молодого педагога» та «Семінар наставників академічних груп».

Емотивний етап реалізації операційного компоненту методики формування соціальних навичок студентів включав орієнтування студентів на перегляд відповідних художніх та документальних фільмів про відомих людей, лідерів агропромислової галузі, політиків, спортсменів, організаторів виробництва, активних фундаторів впровадження органічного землеробства, екологічно чистих технологій ведення агрогосподарства. У процесі реалізації даного етапу забезпечувалась друга педагогічна умова – «передача студентам знань про соціальні навички на прикладі успішних фахівців, суб'єктів підприємницької діяльності в агропромисловому комплексі», вивчалися біографії відомих людей, пропонувалася добірка цікавої літератури. Зокрема у Таврійському державному агротехнологічному університеті ми долучалися до щорічного представлення Десятки українських книг (І.Грицаєнко), де у бібліотеці представлялися новинки (<http://www.tsatu.edu.ua/desjatka-ukrajinskyh-knyh-novynky-oseni-u-biblioteci-video/>). Окрім цього, нами зініційовано створення Клубу аграрного та освітнього консалтингу націленого на вмотивування самовиховання соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти.

На етапі актуалізації потреб у саморозвитку лідерських якостей організовувалися змагання, які стали формою мотивації високих досягнень, гартування вольових якостей, прищеплення здатності працювати в команді, діяти у системі координат відповідальної залежності. Це особливо стосується командних видів. Зокрема, студенти експериментальних груп залучалися до участі у змаганнях з футболу, волейболу, настільного тенісу, силових видів, змішаних єдиноборств.

Третій етап операційного компоненту моделі формування соціальних навичок – «перетворювальний» – передбачав включення студентів аграрних закладів вищої освіти у різні види перетворювальної активності. На даному етапі втілювалась третя педагогічна умова – «стимулювання участі студентів аграрних закладів вищої освіти у колективних формах перетворювальної активності (проекти, продуктивна

праця, робота в органах студентського самоврядування», застосовувалися практичні методи, вправлення, ділові, рольові ігри, тренінгові вправи, кейс-метод у контексті семінарсько-практичних занять з «Лідерології», «Чистий четвер», заходи із самообслуговування, студентські куратори, Студентська республіка, студентські дебати «Агрокебети».

Четвертий етап операційного компоненту моделі – «самовдосконалення» – студент обираючи приклад для наслідування, власний ідеал «шліфує» соціальні навички. Головним на цьому етапі є метод педагогічного супроводу студента, прикладу, інтерактивні методи, тренінгові вправи. Суб'єкти освітнього процесу надають допомогу студентам в опануванні методами самовиховання: самоаналіз, самостимулювання, самонавіювання, самопримус, самоперевірка, «аналіз прожитого дня», порівняння себе з ідеалом.

Комплекс педагогічних інструментів методики формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти спрямовувався на досягнення мети. Цей результат передбачає сформованість у студентів таких соціальних навичок як: комунікативні, лідерські, керування емоціями, особистісного розвитку та валео-екологічні. Модель дає можливість вносити відповідні зміни у зміст чи методику формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, нами було розроблено модель формування соціальних навичок студентів аграрних закладів вищої освіти соціально зумовлена, включає педагогічні умови, характеризується системністю і послідовним розгортання у просторі і часі (етапність), охоплює усі компоненти освітнього процесу (зміст, методологічні основи, методи, форми, засоби, діагностику, кінцевий результат та можливість його корекції).

ЛІТЕРАТУРА

- Антоненко, Т.Л., Безугла, М.В. (2017) *Духовно-культурні цінності освіти студентської молоді: монографія*. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України. 254 с. (Antonenko, T. L., Bezugla, M. V. (2017). *Spiritual and cultural values of education of student youth: monograph*, 254. Kyiv: Institute of Gifted Child of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (ukr).
- Бех, І.Д. (2008) *Виховання особистості: підручник*. Київ: Либідь, 818 с. (Bech, I.D. (2008) *Education of personality: a textbook*. Kyiv: Lybid, 818 p.).
- Леонтьев, А. Н. (1975) *Деятельность. Сознание. Личность*. Политздат. 303 с. (Leontev A. N. *Activity. Consciousness. Personality.*, Politizdat, 1975, 303 p.).
- Лузан П.Г. (2012). *Основи науково-педагогічних досліджень: навчальний посібник*. 4-е вид. доповнене. Лузан П.Г., Сопівник І.В., Виговська С.В. К.:НАККіМ, 368 с. (Luzan P.G. *Fundamentals of scientific and pedagogical research: a tutorial*. 4th ed. supplemented / P.H.Luzan, I.V.Sopivnyk, S.V. Vygovska. - K.: NAKKіM, 2012. - 368 p.).

- Ніколаєнко С. М., Сопівник Р. В., Петрів Г.В. та ін. (2016). Програма виховання студента: «Фахівець, громадянин, патріот»: навч.-метод. посіб. Київ, Ай Си Ес – Актив, 76 с. (Nikolayenko S. M., Sopivnyk R. V., Petriv H.V. ta in. (2016). Student education program: "Specialist, citizen, patriot": teaching method. textbook. Kyiv, Ay Sy Es – Aktyv, 76 s).
- Петришин Л.Й (2016). Системний підхід у сучасних педагогічних дослідженнях в Україні. Колективна монографія за загг.ред. С.Я.Харченка. Старобільськ, ДЗ «ЛНУ імені Т.Г.Шевченка», 416 с. (Petryshyn, L.I. (2016). System approach in modern pedagogical research in Ukraine. Collective monograph edited by S.Ya. Kharchenko. Starobilsk : Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka»).
- Рубенштейн Д. (2021) Бути лідером. Мудрість від тих, хто змінив правила гри. Переклад з англ. Юлія Кузьменко. Київ, Лабораторія, 448 с. (Rubinstein D. (2021) To be a leader. Wisdom from those who changed the rules of the game. Translated from English. Yulia Kuzmenko. Kyiv, Laboratory, 448 p.)
- Рубинштейн, С.Л. (2000) *Основы общей психологии*. СПб.: Питер. 712 с. (Rubinstein, S.L. (2000) *Foundations of General Psychology*. SPb .: Peter. 712 p.).
- Сидоренко В.К. (2005). *Основы научных исследований*. К.:ЦП КОМПРИНТ, 405 с. (Sidorenko V.K. *Basic research / V.K.Sydorenko*. - К.: Kompritrn, 2005. - 405 p.).

РЕЗЮМЕ

Смоляк Павел. Модель формирования социальных навыков студентов аграрных заведений высшего образования.

В статье актуализирована проблема формирования социальных навыков студентов аграрных учреждений высшего образования и отмечена ценность метода моделирования в ее решении. Представлена и обоснована модель формирования социальных навыков студентов аграрных учреждений высшего образования, которая включает следующие компоненты образовательного процесса: целевой (цель, задачи), методологический (подходы); содержательный (структурные элементы социальных навыков студентов аграрных заведений высшего образования, соответствующие им ценности), диагностический (методика диагностики социальных навыков студентов аграрных заведений высшего образования); операционный (методы, формы, средства, приёмы); этапы развертывания методики (последовательность применения инструментария); результат (сформированность социальных навыков студентов аграрных заведений высшего образования); контрольно-коррекционный. Отмечено, что разработанная модель дает возможность вносить соответствующие изменения в содержание или методику формирования социальных навыков студентов аграрных учреждений высшего образования.

Ключевые слова: *навыки, социальные навыки, модель, метод моделирования, студенты аграрных заведений высшего образования, формирование социальных навыков, компоненты образовательного процесса.*

SUMMARY

Smoliak Pavlo. Model of formation of social skills of students of agricultural institutions of higher education.

The article actualizes the problem of formation of social skills of students of agricultural institutions of higher education and the announcement of the value of the modeling method in its solution.

The model of formation of social skills of students of agrarian institutions of higher education is presented and substantiated, which covers the following components of the educational process: target (goal, task), methodological (approaches); semantic (structural

elements of social skills of students of agricultural institutions of higher education, corresponding values), diagnostic (methods of diagnosis of social skills of students of agricultural institutions of higher education); operating (methods, forms, means, methods); stages of deployment of the methodology (sequence of application of tools); result (formation of social skills of students of agricultural institutions of higher education); control and correction.

It is stated that the developed model makes it possible to make appropriate changes in the content or methodology of formation of social skills of students of agricultural institutions of higher education.

Key words: *quality, quality of education, monitoring, managerial components of education quality monitoring, types of monitoring, scientific approaches for research of education quality monitoring.*

УДК 378.1 + 37.01

Іскендер Топчу

Державний педагогічний університет імені Іона Крянгеб м. Кишинів, Молдова

ORCID ID 0000-0002-7309-5894

DOI 10.24139/2312-5993/2021.06/227-238

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті описується методика формування комунікативних компетенцій учнів на заняттях з англійської мови.

Розглядаються ігрові технології, а саме: кластери, «Концептуальне колесо», «Інсерт», «Синквейн», «Товсті» й «тонкі» питання, «П'ятихвилинне есе», «Колаж», «Снігова куля». Також позначено, що доречним буде використання таких прагматичних матеріалів, як меню, оголошення, реклама, анкети, етикетки, афіші, квитки. Крім цього описано, що можна використовувати ігрові вправи «критичних випадків» і кейс-метод.

Мова йде про рекомендацію проводити уроки в ігрових формах, а саме: уроки-подорожі, телешоу, тренінги.

Розкривається значимість ігрових ситуацій з лялькою, з узагальненими персонажами, ігрових ситуацій у парах, у малих групах

Також визначено, що формування комунікативної компетентності стимулюється наочністю, текстом, прослуханням або прочитанням, переглянутим фільмом, слайдами, вербально заданою ситуацією, використанням ІКТ.

Розглядається система ігрових вправ, що включає підсистему ігрових вправ для аудіювання, підсистему ігрових вправ для навчання говорінню, підсистему ігрових вправ для навчання читанню й підсистему ігрових вправ для навчання письму.

Ключові слова: *комунікативні компетенції учнів, ігрові ситуації, ігрові технології, система ігрових вправ, уроки англійської мови.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах досить гостро відчувається потреба в людях, що володіють культурою мовленнєвого спілкування й здатні вільно спілкуватись іноземною мовою. Інтернаціоналізація відносин у діловому світі підвищує вимоги до якості навчання іноземній мові в умовах загальноосвітньої школи і визначає необхідність пошуку шляхів удосконалення рівня іншомовної комунікативної культури учнів.